JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
CHRISTINE STIX-HACKL
14 päivänä tammikuuta 2003 [1]

I Johdanto

1. Ennakkoratkaisukysymyksillään kansallinen tuomioistuin tiedustelee ennen kaikkea, mitä oikeuksia yhteisön lainsäädännöstä johtuu yritykselle, joka on hakenut yhteisön vientitukea liiketoimintaansa varten mutta joka ei kuitenkaan siitä itsestään riippumattomista syistä ole katsonut voivansa esittää vientitoiminnan toteuttamisen edellyttämiä asiakirjoja toimivaltaiselle viranomaiselle määräajan kuluessa.

II Asiaa koskevat oikeussäännöt

2. Komission asetus N:o 3665/87 [2] tuli voimaan 1.1.1988, ja sitä muutettiin useaan kertaan, ennen kuin se kumottiin ja korvattiin komission asetuksella N:o 800/1999. [3] Asetus N:o 800/1999 tuli voimaan 24.4.1999, ja sitä on sovellettu 1.7.1999 alkaen. Kyseisen asetuksen 54 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan asetusta N:o 3665/87 sovelletaan edelleen sellaiseen vientiin, jonka osalta vienti-ilmoitukset on vastaanotettu ennen tämän asetuksen soveltamista. Tuet, joita pääasian oikeudenkäynnissä tarkastellaan, maksettiin vuonna 1995, joten niihin sovelletaan asetusta N:o 3665/87 tämän mahdollisten vientitukien myöntämisaikaa koskevan lainvalintasäännön mukaisesti.

3. Asetusta N:o 3665/87 voidaan sen 1 artiklan mukaan soveltaa muun muassa riisin vientiin.

4. Siinä asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan versiossa, joka oli voimassa pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan, säädettiin seuraavaa:

"1. Tuki maksetaan ainoastaan viejän kirjallisesta hakemuksesta ja sen maksaa jäsenvaltio, jonka alueella vienti-ilmoitus on hyväksytty.

— —

1 — Alkuperäinen kieli: saksa.

2 — Maataloustuotteiden vientitukien järjestelmän soveltamista koskevista yhteisistä yksityiskohtaisista säännöistä 27 päivänä marraskuuta 1987 annettu asetus (ETY) N:o 3665/87 (EYVL L 351, s. 1).

3 — Maataloustuotteiden vientitukijärjestelmän soveltamista koskevista yhteisistä yksityiskohtaisista säännöistä 15 päivänä huhtikuuta 1999 annettu asetus (EY) N:o 800/1999 (EYVL L 102, s. 11).

2. Lukuun ottamatta ylivoimaista estettä, tuen maksamiseen tai vakuuden vapauttamiseen liittyvät asiakirjat on annettava vienti-ilmoituksen hyväksymistä seuraavien 12 kuukauden kuluessa.

3. — —

4. Kun 18 artiklan mukaisesti vaadittavia asiakirjoja ei ole voitu esittää 2 kohdassa vahvistetun määräajan kuluessa, vaikka viejä on toiminut mahdollisimman nopeasti hankkiakseen ja toimittaakseen ne tämän määräajan kuluessa, viejälle voidaan myöntää lisäaikaa kyseisten asiakirjojen esittämistä varten.

5. Edellä 3 kohdassa tarkoitettu vastaavuushakemus, johon on liitetty tai johon ei ole liitetty todistusasiakirjoja, sekä 4 kohdassa tarkoitettu lisäaikaa koskeva hakemus on jätettävä 2 kohdassa vahvistetun määräajan kuluessa.

6. — —

7. — — "

5. Asetuksen N:o 3665/87 48 artiklan 2 kohdan a alakohdassa todettiin seuraavaa:

"Kun todiste kaikkien yhteisön säännöksissä annettujen vaatimusten noudattamisesta esitetään 47 artiklan 2, 4 ja 5 kohdassa säädettyjä määräaikoja seuraavien kuuden kuukauden kuluessa, maksettava tuki vastaa 85:tä prosenttia tuesta, joka olisi maksettu, jos kaikkia vaatimuksia olisi noudatettu."

6. Tämän 47 artiklan 4 kohdassa tarkoitetussa asetuksen N:o 3665/87 18 artiklassa mainittiin asiakirjat, joilla voidaan todistaa kulutukseen saattamista koskevien tullimuodollisuuksien täyttyminen. Tähän säännökseen on tehty useita muutoksia, jotta yhteisön viejien olisi helpompi esittää kyseiset todisteet.

7. Nyt esillä olevan asian ymmärtämisen kannalta on viitattava myös asetuksen N:o 3665/87 22 artiklan 1 kohtaan, jossa todettiin seuraavaa:

"Jäsenvaltioiden on viejän hakemuksesta maksettava tuki kokonaisuudessaan tai osa tuesta ennakolta välittömästi, kun vienti-ilmoitus on hyväksytty, jos on annettu kyseisen 15 prosentilla lisätyn ennakkomaksun suuruinen vakuus.

Jäsenvaltiot voivat määrittää edellytykset, joilla on mahdollista hakea tuen osan ennakkomaksua."

8. Asetuksen N:o 3665/87 23 artiklan 1 kohdassa säädettiin seuraavaa:

"Kun ennakkomaksun määrä on suurempi kuin kyseiseen tai vastaavaan vientiin tosiasiallisesti sovellettava määrä, viejän on palautettava näiden määrien erotus, johon lisätään 15 prosenttia.

Jos ylivoimaisen esteen vuoksi:

— tässä asetuksessa tuen saamiseksi säädettyjä todisteita ei kuitenkaan voida esittää

tai

— tuote kuitenkin saapuu muuhun määräpaikkaan kuin siihen, jolle ennakkomaksu on laskettu,

15 prosentin suuruista lisää ei veloiteta."

9. Kyseessä olevien asetuksen N:o 3665/87 47 ja 48 artiklan taustaa selvitetään johdanto-osan toiseksi viimeisessä perustelukappaleessa seuraavasti:

"Moitteettoman hallinnon vuoksi olisi vaadittava, että hakemus ja kaikki muut tuen maksamiseen tarvittavat asiakirjat jätetään kohtuullisen määräajan kuluessa, lukuun ottamatta ylivoimaista estettä, erityisesti kun määräaikaa ei ole voitu noudattaa viejästä riippumattomien hallinnollisten viivästysten vuoksi."

10. Lisäksi on todettava, että näiden artikloiden säännökset korvanneet asetuksen N:o 800/1999 49 ja 50 artiklan säännökset vastaavat suurelta osin edellä mainittuja asetuksen N:o 3665/87 47 ja 48 artiklaa. Asetuksen N:o 800/1999 49 artiklan 5 kohdassa, joka on korvannut asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 5 kohdan, todetaan seuraavaa:

"Jos kyseiset hakemukset kuitenkin jätetään kuuden kuukauden kuluessa määräajan päättymisestä, sovelletaan 50 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan säännöksiä." [4]

4 — Suomenkielisen toisinnon kannalta merkityksetön alaviite.

Asetuksen N:o 800/99 50 artiklan 2 kohdan ensimmäinen alakohta vastaa asetuksen N:o 3665/87 48 artiklan 2 kohdan a alakohtaa.

III Tosiseikat, oikeudenkäyntimenettely ja ennakkoratkaisukysymykset

11. Eurico Italia SpA (jäljempänä Eurico) vei vuonna 1995 Israeliin kolme erää riisiä, joille se haki Ministero delle Finanzelta (jäljempänä Ministero) yhteisön vientitukea.

12. Heinäkuussa 1995 toimivaltaiset viranomaiset maksoivat Euricolle ennakolta noin 33 miljoonaa Italian liiraa (ITL).

13. Tämän jälkeen israelilainen ostaja ei useista kehotuksista huolimatta toimittanut Euricolle asiakirjoja, joita tarvitaan sen osoittamiseksi, että tavara on saapunut määräpaikkaansa. Koska Eurico ei katsonut voivansa noudattaa asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 2 kohdassa vaadittavien asiakirjojen esittämiselle säädettyä 12 kuukauden määräaikaa, se jätti 6.3.1996 — ja näin ollen ilmeisesti asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 5 kohdassa vahvistetussa määräajassa — Ministerolle kaksi hakemusta, joissa se vaati lisäajan myöntämistä.

14. Ministero hylkäsi hakemukset 19.10.1996 päivätyllä kirjeellä. Perusteeksi esitettiin, että puuttuvien asiakirjojen esittämiselle säädetyn määräajan päättymisestä oli hakemuksen jättämishetkellä kulunut yli kuusi kuukautta. Ministero totesi edelleen, ettei asiakirjoja ollut vieläkään esitetty huolimatta asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 2 kohdassa ja 48 artiklan 2 kohdassa säädetyistä enimmäismääräajoista. Ministero totesi tämän perusteella, että vientitukien myöntämistä koskevat hakemukset on hylättävä.

15. Ministero vaati 18.12.1996 Euricoa palauttamaan ennakolta maksetun tuen. Euricon tämän johdosta nostamat kanteet hylättiin, ja se joutui näin ollen maksamaan vaaditun summan korotettuna 15 prosentilla.

16. Vasta Italian viranomaisten ja asianajajien avulla Eurico onnistui marraskuussa 1997 saamaan Israelista vaadittavat asiakirjat, jotka se toimitti Ministerolle 3.12.1997.

17. Eurico nosti 4.12.1997 kanteen Tribunale di Genovassa Ministeriota vastaan ja vaati tätä maksamaan sille takaisin noin 103 miljoonan ITL:n suuruisen summan

palautettuja vientitukia. Tribunale di Genova hylkäsi puutteellista toimivaltaa koskevat väitteet ja hyväksyi 3.2.2000 antamassaan tuomiossa Enricon vaatimuksen asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdan nojalla. Perusteeksi se esitti, että "Eurico on osoittanut, että sillä on oikeus saada lisäaikaa esittääkseen kulutukseen saattamista koskevat asiakirjat, joita se ei ollut voinut esittää 12 kuukauden kuluessa vienti-ilmoituksen hyväksymisestä, vaikka se on osoittanut toimineensa huolellisesti niiden hankkimiseksi (tämä seikka on näytetty toteen nyt esillä olevassa asiassa), sillä Eurico on diplomaattiteitse ja ICE:n [Italian ulkomaankaupan instituutti] avulla vaatinut Israelin tulliviranomaisia toimittamaan korvaavat asiakirjat".

18. Ministero haki muutosta tähän tuomioon ennakkoratkaisua pyytäneestä tuomioistuimesta. Ennakkoratkaisupyyntöä koskevasta päätöksestä ilmenee, että Ministero kiistää erityisesti Tribunale Genovan tulkinnan asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdasta. Ministeron mukaan määräajan enimmäispituus voi nimittäin olla korkeintaan 18 kuukautta mahdollisesta lisäajasta huolimatta. Nyt esillä olevassa asiassa täydelliset asiakirjat oli kuitenkin esitetty noin 32 kuukautta vienti-ilmoituksen hyväksymisen jälkeen. Tämä seuraa sen mielestä asetuksen N:o 3665/87 48 artiklan 2 kohdasta, jonka mukaan maksettava tuki on 85 prosenttia tuesta, joka olisi maksettu, jos kaikkia vaatimuksia olisi noudatettu, kun todiste kaikkien yhteisön säännöksissä annettujen vaatimusten noudattamisesta esitetään 47 artiklan 2, 4 ja 5 kohdassa säädettyjä määräaikoja seuraavien kuuden kuukauden kuluessa.

19. Kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa Eurico katsoo, ettei asetuksen N:o 3665/87 48 artiklasta käy ilmi, että myönnettävälle lisäajalle olisi säädetty jokin enimmäispituus ja että vaadittavien asiakirjojen esittämiselle säädetty kokonaismääräaika voisi olla korkeintaan 18 kuukautta.

20. Koska kansallinen tuomioistuin katsoi, että yhteisön lainsäädännön tulkinta oli tarpeellista, se lykkäsi asian käsittelyä ja esitti yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) Kun otetaan huomioon maataloustuotteiden vientitukien järjestelmän soveltamista koskevista yhteisistä yksityiskohtaisista säännöistä 27 päivänä marraskuuta 1987 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohta ja 48 artikla, onko katsottava, että

a) viejälle myönnettävissä oleva lisäaika ei saa missään tapauksessa olla pitempi kuin 18 kuukautta, vai että

b) 15 prosentin suuruista alentamista sovelletaan päinvastoin vain tilanteessa, jossa yleinen määräaika ja

viejälle mahdollisesti myönnetty lisäaika ylitetään enemmän kuin kuudella kuukaudella?

2) Jos edellisen kysymyksen b kohdassa esitetty tulkintavaihtoehto on oikea, onko kahden edellä mainitun artiklan perusteella olemassa enimmäisaikoja, joiden puitteissa lisäaika voidaan myöntää, kun lisäksi otetaan huomioon erinäiset seikat, mukaan lukien tämän välipäätöksen perusteluissa ilmoitetut seikat, joilla voi olla asiassa merkitystä yhteisön oikeuden kannalta?

3) Jos ensimmäisen kysymyksen b kohdassa esitetty tulkintavaihtoehto on oikea, mitkä ovat nämä enimmäisajat ja mitkä ovat näin ollen lisäajat edellä mainittujen kahden artiklan perusteella?

4) Jos ensimmäisen kysymyksen b kohdassa esitetty tulkintavaihtoehto on oikea, voiko oikeussubjekti edellä mainittujen kahden artiklan nojalla vedota oikeudellisesti suojattuun oikeuteen saada lisäaika vahvistetuksi tietyn pituiseksi (eli sopivaksi katsottavaksi niihin vaikeuksiin nähden, joita vaadittavien asiakirjojen hankkimisessa on)?

5) Jos ensimmäisen kysymyksen b kohdassa esitetty tulkintavaihtoehto on oikea, voiko kansallinen tuomioistuin — jos hallintoviranomaiset ovat kieltäytyneet myöntämästä lisäaikaa — edellä mainittujen artiklojen nojalla katsoa viejällä (joka on toiminut mahdollisimman nopeasti hankkiakseen asiakirjat ja esittääkseen ne kyseisen asetuksen 47 artiklan 2 kohdassa tarkoitetussa 12 kuukauden määräajassa) olevan oikeus saada lisäaikaa ja voiko se vahvistaa tämän lisäajan pituuden siitä ajasta riippuen, joka tosiasiallisesti tarvitaan vaadittavien asiakirjojen hankkimiseksi ja esittämiseksi?"

IV Ennakkoratkaisukysymykset

21. Kolmessa ensimmäisessä ennakkoratkaisukysymyksessä tiedustellaan pääasiassa sitä, voidaanko asetuksen N:o 3665/87 48 artiklan 2 kohtaa soveltaa kyseisen asetuksen 47 artiklan 4 kohdassa säädettyyn lisäajan myöntämiseen, ja jos voidaan, niin missä määrin. Kahdessa viimeisessä ennakkoratkaisukysymyksessä sen sijaan tarkastellaan oikeutta hakea tuomioistuimessa muutosta sellaiseen kansallisten viranomaisten mahdolliseen kielteiseen päätökseen, joka koskee asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua lisäajan myöntämistä.

A *Vaadittujen todisteiden esittämiselle säädetyn määräajan pidentäminen (ennakkoratkaisukysymykset 1—5)*

1. Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

22. Eurico sekä komissio ja Ranskan hallitus ovat kirjallisissa kannanotoissaan ennen kaikkea katsoneet, ettei asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdassa säädetä enimmäismääräaikaa mahdolliselle määräajan pidentämiselle. On näin ollen kansallisten viranomaisten asiana määrittää lisäajan pituus yksittäisissä tapauksissa. Eurico sekä komissio ja Ranskan hallitus katsovat edelleen, että kyseisten viranomaisten on tässä yhteydessä tarkasteltava, onko hakemuksen jättänyt viejä toiminut huolellisesti, mitä perusteluja hakemuksessa on esitetty ja miten kauan ilmoitettujen vaikeuksien poistamisen oletetaan kestävän.

23. Eurico kiistää Italian viranomaisen näkemyksen, jonka mukaan yli kuuden kuukauden pituisen lisäajan myöntäminen ei ole mahdollista ja jonka mukaan siinäkin tapauksessa tuen määrää olisi vähennettävä 15 prosenttia. Eurico katsoo, että asetuksen 48 artiklan 2 kohdan a alakohtaa voidaan soveltaa 47 artiklan 4 kohdassa säädettyyn määräaikaan vain siinä tapauksessa, että myönnetty lisäaika on ylittynyt, mutta että sitä ei voida soveltaa alkuperäiseen 47 artiklan 2 kohdan mukaiseen 12 kuukauden määräaikaan (jäljempänä alkuperäinen määräaika). Tästä seuraa, että mikäli lisäaikaa on myönnetty, viejä voi esittää vaadittavat asiakirjat määräajan päättymistä seuraavien kuuden kuukauden kuluessa, jolloin maksettavasta tuesta kuitenkin vähennetään 15 prosenttia.

24. Myös asiassa Saksa vastaan komissio [5] 21.1.1999 annetun tuomion perusteella Italian hallituksen näkemys on Euricon mukaan perusteeton. Eurico huomauttaa tässä yhteydessä, että kyseisen tuomion mukaan asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdan nojalla mahdollisesti myönnettävän lisäajan tarkoituksena on, että yhteisön lainsäädännössä säädettyjä tukia ei evätä viejältä automaattisesti, kun viejä on objektiivisesti katsottuna estänyt esittämästä vaadittuja asiakirjoja 12 kuukauden määräajassa, vaikka se on tehnyt kaiken vaaditun ne saadakseen. Olisi ristiriitaista tämän päämäärän kanssa vähentää 15 prosenttia huolellisesti toimineen viejän tuesta, mikäli tämä pystyy perustelemaan viivästymisen objektiivisesti. Italian hallituksen näkemys on Enricon mukaan lisäksi suhteellisuusperiaatteen ja luottamuksensuojaan liittyvien näkökohtien vastainen.

5 — Asia C-54/95 (Kok. 1999, s. I-35, 146 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

25. Ranskan hallitus yhtyy suurelta osin Euricon näkemykseen ja kiistää tulkinnan, jonka mukaan viejän on esitettävä vaadittavat asiakirjat 18 kuukauden kuluessa vienti-ilmoituksen hyväksymisestä. Sen mukaan "ja"-sanan käyttö asetuksen N:o 3665/87 48 artiklan 2 kohdassa osoittaa, että 47 artiklassa säädettyjen määräaikojen on täytynyt päättyä, jotta 48 artiklan 2 kohdan mukainen kuuden kuukauden määräaika voi ylipäätään alkaa.

26. Ranskan hallituksen mielestä kyseinen tulkinta johtaisi siihen, että kansalliset viranomaiset menettäisivät myönnettävän lisäajan kestoa koskevan harkintavallan. Lisäksi se viittaa edellä mainitussa 21.1.1999 annetussa tuomiossa todettuun määräajan pidentämisen tarkoitukseen.

27. Komissiokin yhtyy suurelta osin Euricon näkemykseen. Se korostaa, että vientituki on maksettava täysimääräisenä, mikäli viejä esittää vaadittavat asiakirjat asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 2 kohdassa säädetyssä 12 kuukauden määräajassa tai mahdollisesti sitä seuraavan 47 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun lisäajan kuluessa. Asetuksen 48 artiklan 2 kohdassa säädettyä 15 prosentin vähennystä sovelletaan komission mukaan silloin, kun viejä esittää vaaditut asiakirjat mainittujen määräaikojen päätyttyä, mutta kuitenkin niitä seuraavien kuuden kuukauden kuluessa. Jos viejä esittää asiakirjat tätä myöhemmin, sillä ei ole enää oikeutta vientitukeen.

2. Oikeudellinen arviointi

28. Asetuksen N:o 3665/87 sanamuodosta ilmenee, että vientitukihakemuksen jättäneen viejän on 47 artiklan 2 kohdan mukaan lähtökohtaisesti annettava tuen maksamiseen tai 22 artiklassa tarkoitetun vakuuden vapauttamiseen liittyvät asiakirjat vienti-ilmoituksen hyväksymistä seuraavien 12 kuukauden kuluessa. Tällä määräajalla on tarkoitus rajoittaa menettelyn kestoa hallinnollisten toimien helpottamiseksi. [6]

29. Kuten esimerkiksi nyt esillä oleva asia osoittaa, sellaiset tilanteet eivät ole pois suljettuja, joissa viejä ei itsestään riippumattomista syistä pysty esittämään määräajassa asiakirjoja, joilla voidaan todistaa, että tavara on saatettu kulutukseen kolmannessa maassa, koska kolmannen maan

6 — Edellisestä asetuksen N:o 2730/79 31 artiklan 1 kohdan säännöksestä ks. asia C-155/89, Belgian valtio v. Philipp Brothers, tuomio 12.7.1990 (Kok. 1990, s. I-3265, 39 kohta): "Tämän määräajan vahvistamista — — ei voida pitää kohtuuttomana, kun otetaan huomioon, että interventioelimet eivät voi loputtomiin pitää vireillä sellaisiin liiketoimiin liittyviä asioita, joille jäsenvaltio on maksanut vientituen ennakkoa — — ."

tulliviranomainen ei noudata viejän pyyntöjä.[7] Tämän perusteella on ymmärrettävää, että 47 artiklan 4 kohdassa vahvistetaan lisäajan myöntämisen mahdollisuus, mikäli "viejä on toiminut mahdollisimman nopeasti hankkiakseen ja toimittaakseen ne [tarvittavat asiakirjat] tämän määräajan kuluessa".

30. Tässä yhteydessä on viitattava 21.1.1999 annettuun tuomioon,[8] johon asianosaiset ovat perustellusti vedonneet ja jonka mukaan asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdassa säädetyn mahdollisen lisäajan myöntämisen päämääränä on, että "yhteisön lainsäädännössä säädettyjä tukia ei evätä viejältä automaattisesti, kun viejä on objektiivisesti katsottuna estynyt esittämästä vaadittuja asiakirjoja 12 kuukauden määräajassa, vaikka se on tehnyt kaiken vaaditun ne saadakseen".

31. On epäselvää, liittyykö 47 artiklan 4 kohdassa tarkoitettuun lisäajan myöntämiseen erityisiä rajoituksia. Italian hallitus on ilmeisesti soveltanut asetuksen N:o 3665/87 48 artiklan 2 kohdan a alakohtaa, ja erityisesti siinä mainittuja 47 artiklan 2, 4 ja 5 kohdassa säädettyjä määräaikoja, seuraavaan kuuden kuukauden pituiseen ajanjaksoon ja tulkinnut 47 artiklan 4 kohtaa näin ollen siten, että siinä tarkoitettu lisäaika voi olla korkeintaan kuusi kuukautta tai ettei vaadittavien asiakirjojen esittämiselle säädetty kokonaismääräaika voi missään tapauksessa ylittää 18:aa kuukautta ja että tukea on alennettava 15 prosenttia silloin, kun asiakirjat esitetään 12 kuukauden alkuperäisen määräajan päätyttyä.

32. Tällaista tulkintaa ei voida pitää vakuuttavana, koska se on yhteensoveltumaton kyseisten säännösten sanamuodon sekä merkityksen ja tavoitteen kanssa.

33. Tarkasteltaessa asetuksen N:o 3665/87 48 artiklan 2 kohdan a alakohdan sanamuotoa on yhdyttävä Ranskan hallituksen huomautukseen. Se toteaa, että viitattaessa 47 artiklassa säädettyihin määräaikoihin käytetään "ja"-sanaa, mistä seuraa, että tässä säännöksessä säädetty tuen alentaminen edellyttää, että vaadittavat asiakirjat on esitetty niille asetettua määräaikaa seuraavien kuuden kuukauden kuluessa. Tällä määräajalla tarkoitetaan 47 artiklan 2 kohdassa säädettyä 12 kuukauden määräaikaa ja 47 artiklan 4 kohdan nojalla

7 — Edellisestä asetuksen N:o 2730/79 31 artiklan 2 kohdan säännöksestä ks. myös edellä alaviitteessä 6 mainittu asia C-155/89, tuomion 27 kohta: " — — viejät ovat vaarassa joutua vaikeuksiin hankkiessaan tulliasiakirjoja kolmannen tuojamaan viranomaisilta, joita kohtaan heillä ei ole minkäänlaisia painostuskeinoja".

8 — Edellä alaviitteessä 5 mainittu tuomio, 148 kohta.

pidennettyä määräaikaa, mikäli lisäaikaa on myönnetty. "Ja"-sanan käyttö osoittaa selvästi, että 48 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetty oikeudellinen seuraus tulee voimaan sekä 47 artiklan 2 kohdassa vahvistetun määräajan että 47 artiklan 4 kohdan nojalla pidennetyn määräajan päätyttyä.

34. Asetuksen 48 artiklan 2 kohdan a alakohdassa viitataan 47 artiklan 4 kohdassa säädetyn lisäajan päättymiseen, mutta nämä säännökset eivät ole yhteydessä toisiinsa, koska niissä säännellään logiikan mukaan selvästi eri asioita. Asetuksen 47 artiklan 4 kohdassa on nimittäin kyse ajanjaksosta, jonka kuluessa viejän on osoitettava, että hän täyttää edellytykset tuen saamiseksi, ja 48 artiklan 2 kohdan a alakohdassa käsitellään sitä vastoin suhteellisen vähäisen määräajan ylittymisen oikeudellista seurausta. Näiden kahden säännöksen välisen sääntely-yhteyden puuttuminen käy selvästi ilmi jo siitä, että 47 artiklan 4 kohdassa viitataan viejän toimintaan, ja tämän huolellisuus asetetaan lisäajan myöntämisen ehdoksi, mutta 48 artiklan 2 kohdan a alakohdassa ei käsitellä lainkaan määräajan ylittymisen syitä.

35. Asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdan merkityksestä ja tavoitteesta on todettava, että kyseisen säännöksen tulkitseminen siten, ettei 48 artiklan 2 kohdan a alakohdassa ole mitään rajoituksia siinä tarkoitetun lisäajan määräytymiselle, soveltuu yhteen myös säännöksen perusajatuksen ja tavoitteen kanssa.

36. Yhteisöjen tuomioistuin painotti näin ollen 21.1.1999 antamassaan tuomiossa,[9] että asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdassa myönnetään kansalliselle viranomaiselle harkintavalta. Tämä harkintavalta antaa mahdollisuuden arvioida sekä viejän toimintaa eli sitä, onko tämä toiminut mahdollisimman nopeasti, että muita tietyn lisäajan myöntämiseen oikeuttavia yksittäiseen tapaukseen liittyviä tekijöitä. Mikäli tähän sovellettaisiin 48 artiklan 2 kohdan a alakohdan sääntöjä, kansallisilla viranomaisilla ei olisi asiassa juurikaan harkintavaltaa.

37. Tätä on sitäkin vaikeampi hyväksyä, koska 47 artiklan 4 kohdan tarkoituksena on varmistaa, ettei viejä menetä oikeuttaan siitä riippumattomista syistä.[10] Ellei toimivaltaisella kansallisella viranomaisella olisi harkintavaltaa lisäajan pituutta määritettäessä — jolloin otetaan huomioon kaikki yksittäiseen tapaukseen liittyvät tekijät — viejä olisi joustamattomien määräaikoja koskevien sääntöjen vuoksi

9 — Edellä alaviitteessä 5 mainitun tuomion 146 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

10 — Ks. edellä mainittu ratkaisuehdotuksen 32 kohta.

vaarassa menettää oikeutensa, vaikka todisteiden esittäminen olisi mahdotonta siitä riippumattomista syistä.

38. Edeltävän [11] ja seuraavan [12] säännöksen tarkastelu ei nähdäkseni muuta tätä arviota.

39. Mitä tulee asetuksen N:o 2730/79 säännöksiin, yhteisöjen tuomioistuin on tarkastellut asiassa Philipp Brothers antamassaan tuomiossa [13] kuuden kuukauden määräajan soveltuvuutta vaadittavien todisteiden esittämiseen. Tällä määräajalla tarkoitetaan nyt käsiteltävässä myöhemmin annetussa asetuksessa N:o 3665/87 säädettyä alkuperäistä määräaikaa, jota pidennettiin 12 kuukaudeksi vasta komission asetuksella N:o 1663/81. [14] Tässä yhteydessä tuomioistuin totesi, että menettelyn kestoa on rajoitettava. Mikään näistä toteamuksista ei mielestäni tue asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 2 kohdan nojalla mahdollisesti myönnettävän lisäajan implisiittistä ja jäykkää rajoittamista, sillä toisin kuin nyt esillä olevassa asiassa, kyseisessä menettelyssä tarkasteltiin ennen kaikkea sitä, voidaanko määräajan pidentämistä hakea menestyksellisesti silloinkin, kun alkuperäinen määräaika, jonka pätevyys tässä yhteydessä kiistettiin, on päättynyt. [15]

40. Asetuksesta N:o 800/1999 on todettava, että sen 49 artiklan 5 kohdassa säädetään muun muassa lisäaikaa koskevan hakemuksen jättämisestä myöhässä ja että asetuksesta käy tässä yhteydessä ilmi, että viivästymisen oikeudellisena seurauksena on tuen alentaminen. Tästä riippumatta asetuksen 50 artiklan 2 kohdassa säädetään tuen alentamisesta, kun todiste vientituen myöntämistä koskevien vaatimusten täyttymisestä esitetään myöhässä — kuuden kuukauden kuluessa alkuperäisen tai pidennetyn määräajan päättymisestä. Vastakohtaispäätelmänä on todettava, että koska näiden määräaikojen ylittymisellä on erilaiset oikeudelliset seuraukset, tämä kuuden kuukauden "armomääräaika", jota sovelletaan, kun todiste tuen saamisen edellytysten täyttymisestä esitetään myöhässä, on pidettävä erillään lisäajasta, joka myönnetään, kun todistamisen oletetaan olevan hankalaa.

41. Edellä mainitun perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin toteaisi kolmea

11 — Maataloustuotteiden vientitukien järjestelmän soveltamista koskevista yhteisistä yksityiskohtaisista säännöistä 29 päivänä marraskuuta 1979 annettu komission asetus (ETY) N:o 2730/79 (EYVL L 317, s. 1).

12 — Edellä alaviitteessä 3 mainittu komission asetus N:o 800/1999.

13 — Edellä alaviitteessä 6 mainitun tuomion 36 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

14 — Erityisesti tiettyjen tukien saamiseksi vaadittavien asiakirjojen esittämiselle säädetyistä määräajoista annetun asetuksen (ETY) N:o 2730/79 muuttamisesta viidennen kerran, asetuksen (ETY) N:o 798/80 muuttamisesta toisen kerran ja asetuksen (ETY) N:o 52/81 muuttamisesta 23 päivänä kesäkuuta 1981 annettu asetus (ETY) N:o 1663/81 (EYVL L 166, s. 9).

15 — Asiassa C-155/89 (edellä alaviitteessä 6 mainittu tuomio) 3.5.1990 esittämässään ratkaisuehdotuksessa julkisasiamies Mischo kannatti joustamatonta ratkaisua, jonka mukaan kyseinen määräaika on täsmällinen määräaika. Yhteisöjen tuomioistuin kuitenkin katsoi, että asetuksen N:o 2730/79 31 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua lisäaikaa koskeva hakemus voidaan jättää myös tulliasiakirjojen esittämiselle säädetyn määräajan päätyttyä.

ensimmäistä ennakkoratkaisukysymystä koskevassa vastauksessaan, ettei asetuksen N:o 3665/87 48 artiklassa rajoiteta asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun lisäajan pituutta. Toimivaltainen kansallinen viranomainen määrittää harkintansa mukaan lisäajan pituuden. Tämän on päätöstä tehdessään otettava huomioon kaikki yksittäisen tapauksen kannalta merkitykselliset tekijät, erityisesti niiden toimenpiteiden arvioitu kesto, joita viejä toteuttaa poistaakseen vaikeudet, joita vaadittavien asiakirjojen hankkimisessa ilmenee siitä itsestään riippumattomista syistä.

jos viranomainen on perusteettomasti kieltäytynyt myöntämästä sitä.

43. Ranskan hallitus kannattaa lisäajan myöntämistä koskevan kansallisten viranomaisten harkintavallan poistamista, mikäli kaikki yksittäiseen tapaukseen liittyvät tekijät tukevat lisäajan myöntämistä. Tällaisessa tapauksessa viejän on vastaavasti voitava vedota asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohtaan asiaa koskevan hallinnollisen päätöksen poistamiseksi.

B *Asetuksessa N:o 3665/87 säädetty oikeussuoja (ennakkoratkaisukysymykset 4 ja 5)*

1. Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

42. Euricon mukaan oikeuskäytännöstä [16] käy ilmi, että kansallinen tuomioistuin voi tunnustaa viejän oikeuden saada lisäaikaa ja vahvistaa itse tämän lisäajan pituuden,

44. Ranskan hallituksen mukaan yhdenkään asetukseen N:o 3665/87 tai yhteisön lainsäädäntöön sisältyvän seikan perusteella ei sitä vastoin voida päätellä, että kansallinen tuomioistuin voisi määrittää lisäajan pituuden itse. Se viittaa tässä yhteydessä jäsenvaltioiden prosessuaaliseen autonomiaan ja katsoo sen perusteella, että se, että kansallisella tuomioistuimella ei ole toimivaltaa itse vahvistaa määräaikaa viranomaisen sijasta, ei vaikeuttaisi kohtuuttomasti niiden oikeuksien käyttöä, joita huolellisesti toimineelle viejälle johtuu asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdasta.

16 — Se vetoaa asiassa 222/86, Heylens, 15.10.1987 annettuun tuomioon (Kok. 1987, s. 4097, Kok. Ep. IX, s. 225); asiassa C-213/89, Factortame, 19.6.1990 annettuun tuomioon (Kok. 1990, s. I-2433, Kok. Ep. X, s. 453) ja asiassa C-97/91, Oleificio Borelli, 3.12.1992 annettuun tuomioon (Kok. 1992, s. I-6313, Kok. Ep. XIII, s. 215).

45. Komissio ensinnäkin korostaa, ettei asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdan sanamuodosta käy ilmi, että viejä voisi vedota siihen vaatiessaan lisäaikaa.

Kansalliset viranomaiset saavat sen mukaan laajan harkintavallan lisäaikahakemusta tarkasteltaessa. Niiden on tässä yhteydessä erityisesti tutkittava, esiintyykö ilmoitettuja vaikeuksia todella ja onko viejä osoittanut asianmukaista huolellisuutta. Niiden on lisäksi määritettävä vaadittavien asiakirjojen hankkimiseen oletettavasti tarvittavat lisäajat.

46. Komissio viittaa lisäksi jäsenvaltioiden prosessuaaliseen autonomiaan ja päättelee tämän perusteella, että kansallisella tuomioistuimella, jonka asiana on päättää kansallisen viranomaisen epäämästä lisäajasta, on oltava samat valvontavaltuudet kuin menettelyissä, joita noudatetaan samantyyppisten kansallisten riita-asioiden ratkaisemisessa.

2. Oikeudellinen arviointi

47. Kun otetaan huomioon asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdan selkeä sanamuoto, jonka mukaan viejälle *voidaan* myöntää siinä mainituissa tapauksissa lisäaikaa, voidaan todeta, ettei viejä voi vedota 47 artiklan 4 kohtaan vaatiessaan lisäaikaa.

48. Kansallisen viranomaisen päätös vaadittavien asiakirjojen esittämiselle säädetyn määräajan pidentämistä koskevasta hakemuksesta on harkintavaltaan perustuva päätös, jonka yhteydessä kansallinen viranomainen arvioi sekä viejän ilmoittamien vaikeuksien uskottavuutta että tämän osoittamaa huolellisuutta pyrkiessään poistamaan kyseiset vaikeudet. Kansallisten viranomaisten asiana on lisäksi arvioida, kuinka pitkä aika vaikeuksien poistamiseen tarvitaan, jotta se voi määrittää mahdollisen lisäajan pituuden.

49. On täysin selvää, että kyseisellä viejällä on oikeus tehokkaasti saattaa tämä toimivaltaisen kansallisen viranomaisen harkintavaltaan perustuva päätös kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.[17] Koska lisäajan myöntämistä koskeva päätös ja vientituen myöntämistä tai mahdollisten ennakkomaksujen takaisinperintää koskeva päätös tehdään ajallisesti lähellä toisiaan, oikeussuojan voidaan katsoa olevan yhdenvertainen riippumatta siitä, myönnetäänkö viejälle itsenäinen kanneoikeus vai tarkastellaanko harkintavaltaan perustuvaa päätöstä vasta vientituen epäämistä tai

17 — Ks. esim. asia 222/84, Johnston, tuomio 15.5.1986 (Kok. 1986, s. 1651, Kok. Ep. VIII, s. 621, 17—19 kohta). Ks. myös julkisasiamies Alberin toteamukset vireillä olevassa asiassa C-63/01, Evans, 24.10.2002 esittämässään ratkaisuehdotuksessa ratkaisuehdotuksen 76 kohta ja sitä seuraavat kohdat (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

vastaavien ennakkomaksujen palauttamista koskevan päätöksen tarkastelun yhteydessä.

50. Jos kannetta käsittelevä kansallinen tuomioistuin katsoo esimerkiksi ilmeisen arviointivirheen perusteella, että harkintavaltaa on käytetty väärin riidanalaista päätöstä tehtäessä, tämän toteamuksen oikeudellinen seuraus määräytyy kuitenkin kansallisen oikeuden perusteella. Yhteisön lainsäädännössä ei ole nimittäin mainintaa siitä, rajoittuuko kansallisen tuomioistuimen toimivalta riidanalaisen päätöksen tarkasteluun vai onko sen tarkoitus kattaa myös virheellisten päätösten muuttaminen. Komissio ja Ranskan hallitus viittaavat tältä osin perustellusti jäsenvaltioiden prosessuaalisen autonomian periaatteeseen.

51. Jotta kansallista lainsäädäntöä voidaan lähtökohtaisesti soveltaa kansallisen tuomioistuimen valvontavaltuuksien määrittämiseen, kahden ehdon on täytyttävä. Kansallisen lainsäädännön mukaiset menettelysäännöt eivät saa tehdä yhteisön säännöstön täytäntöönpanoa käytännössä mahdottomaksi tai kohtuuttoman vaikeaksi (tehokkuusperiaate), ja kansallista lainsäädäntöä on sovellettava tavalla, joka ei ole syrjivä niihin menettelyihin nähden, joita samantyyppisten kansallisten riitaasioiden ratkaisemisessa on tarkoitettu noudatettavan (vastaavuusperiaate). [18]

18 — Ks. esim. asia C-298/96, Ölmühle Hamburg ym., tuomio 16.7.1998, (Kok. 1998, s. I-4767, 24 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

52. Ensin mainitusta tehokkuusperiaatetta koskevasta ehdosta on huomautettava, että mikäli kansallisen viranomaisen harkintavaltaan perustuvia riidanalaisia päätöksiä ei voida valvoa riittävästi, tilanne voidaan tulkita oikeussuojan antamatta jättämiseksi, mikä olisi jo sinänsä yhteisön oikeuden vastaista.

53. Toinen vastaavuusperiaatetta koskeva ehto puolestaan edellyttää, että tuomioistuimella on oltava samanlaiset valvontavaltuudet yhteisön oikeuteen liittyvissä asioissa ja vastaavissa puhtaasti kansallisissa asioissa.

54. Neljänteen ja viidenteen ennakkoratkaisukysymykseen annettavassa vastauksessa on siksi todettava, että asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu toimivaltaisen kansallisen viranomaisen päätös on harkintavaltaan perustuva päätös, jota vastaan on annettava tehokas — ja puhtaasti kansallisiin riitaasioihin nähden syrjimätön — oikeussuoja. Oikeussuojan antamista koskevat yksittäiset menettelysäännöt on vahvistettava kansallisen lainsäädännön perusteella noudattamalla tehokkuus- ja vastaavuusperiaatetta.

VI Ratkaisuehdotus

55. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin vastaa Corte d'Apello di Genovalle seuraavasti:

— Asetuksen N:o 3665/87 48 artiklassa ei rajoiteta 47 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun lisäajan pituutta. Toimivaltainen kansallinen viranomainen määrittää harkintansa mukaan lisäajan pituuden. Tämän on päätöstä tehdessään otettava huomioon kaikki yksittäisen tapauksen kannalta merkitykselliset tekijät, erityisesti niiden toimenpiteiden arvioitu kesto, joita viejä toteuttaa siitä itsestään riippumattomista syistä johtuvien vaadittavien asiakirjojen hankkimisessa olevien vaikeuksien selvittämiseksi.

— Asetuksen N:o 3665/87 47 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu toimivaltaisen kansallisen viranomaisen päätös on harkintavaltaan perustuva päätös, jota vastaan on annettava tehokas — ja puhtaasti kansallisiin riita-asioihin nähden syrjimätön — oikeussuoja. Oikeussuojan antamista koskevat yksittäiset menettelysäännöt on vahvistettava kansallisen lainsäädännön perusteella noudattamalla tehokkuus- ja vastaavuusperiaatetta.